

LIEDON TASTONMETSÄN LUONTOSELVITYS

Ympäristökonsultointi Jynx Oy, 2013

Kansi: Alueen arvokkainta luontoa ovat kalliot.

Johdanto

Liedon kunta tilasi Ympäristökonsultointi Jynx Oy:ltä Liedon Ilmaristen alueen Tastonmetsän kaava-alueen luontoselvityksen. Alue sijaitsee Liedon kunnan länsiosassa. Alueen pinta-ala on 51 hehtaaria. Selvityksen valmistusajaksi sovittiin kesäkuu 2013.

Alue on osa Liedon Ilmarisen osayleiskaava-aluetta, jolle on laadittu luontoarvojen perusselvitys vuonna 2008.

Vuoden 2007 osayleiskaavan luontoselvityksessä esitettiin tehtäväksi nimenomaan linnustokartoitusta – erityisesti kehrääjän ja kangaskiurun osalta.

Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Liedon kunnan länsiosassa Ilmarisissa – lähellä Turun kaupungin rajaa Maarian altaan koillispuolella. Alue on pääosin talousmetsää, kallioita ja peltoa

Alue rajautuu lännessä metsiin ja peltoihin, pohjoisessa metsään, idässä Pakkalaukkaantiehen sekä etelässä pientaloasutukseen.

Aineisto ja menetelmät

Osalle alueesta on laadittu vuonna 2007 luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy:n vuonna 2007 laatima kartoitus luontoselvitystarpeista Maarian-Ilmaristen osayleiskaava-alueelle sekä 2008 Liedon Ilmarisen osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys (Suomen Luontotieto, 2008).

Petolinturengastaja Seppo Pekkala haastateltiin 12.3. ja alueen tuntevaa luontoharrastaja Asko Ojansivua 27.5. Alueella suunnistavaa ELY:n luontopuolen ylitarkastaja Olli Mattilaa haastateltiin 3.6.

Ympäristöhallinnon HERTTA-tietokannasta haettiin tietoja informaattikko Tapio Saarion avustuksella.

Selvitysalue tai -aluetta kierrettiin jalan 17.3. 6.4, 10.5, 3.6 (yöretki) sekä 4.6.

Selvityksessä on kartoitettu luontoarvoiltaan edustavimmat ja mahdolliset suojelua tarvitsevat kohteet, alueen lajistoa sekä esitetty suosituksia maankäyttöön. Aiemmin julkaistu luontotieto ja tehty luontoselvitykset käytiin läpi. Yksityisiä piha-alueita ei kartoitettu.

Toimeksiantoon kuului selvittää, esiintyykö alueella luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyypppejä (luonnonsuojeluasetus 14.2.1997/160), metsälain arvokkaita elinympäristöjä (ML 10§), vesilain suojeltuja kohteita (1. luku 15a§ ja 17a§), lintudirektiivin liitteen I lajeja, luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeja tai kansallisen uhanalaisuusluokituksen (v. 2010) lajeja. Lakikohteita ja lajistoa on pääpiirteissään selvitetty jo aiemmissa alueelle laadituissa perusselvityksissä.

Mahdollisia liito-oravia (luontodirektiivin liitteet IV (a) laji) selvitettiin kiertämällä kaikki sopivat metsäkuviot ja tarkastamalla haapojen ja suurien kuusien sekä raitojen tyvet mahdollisten liito-oravan papanoiden löytämiseksi. Myös sopivia pesäkolonia (luonnonkolot, pöntöt) tai risupesä etsittiin.

Linnustoa ja nisäkkäitä selvitettiin luontotyyppien kartoituksen yhteydessä. Kasvillisuutta tarkasteltiin erityisesti touko-kesäkuun käyntien yhteydessä.

Alueen kuvaus

Alue on pääosin kallioita ja kangasmetsää. Alueen metsät ovat tehokkaasti käsiteltyä talousmetsää, vesakoituneita hakkuuaukkoja tai nuoria metsiä. Metsät ovat monin paikoin kulkukelvottomia ojen ja harventamattoman vesakon takia. Vanhempaa metsää pökölöineen ja maapuineen on jäljellä vain kallioilla tai ulkoilureitistön sekä tonttien alueilla. Kalliot sijaitsevat 50-60 metriä merenpinnan yläpuolella.

Eteläosassa on pientaloasutusta ja peltoja, puutarhoja sekä Ilmaristen -Jäkärän ulkoilureitistö ja luontopolku. Ojan varrella aivan alueen reunalla kasvaa kosteapohjainen, pienialainen rauduskoivikko. Alueen halki risteilee merkittyjä ja merkitsemättömiä ulkoilureittejä ja polkuja. Retkeilyrakenteisiin kuuluu katoksia ja nuotiopaikkoja. Nimettyjä polkuja ovat mm. Louhenpolku, Kustaanpolku ja Postipolku. Alue on suositua virkistysaluetta, jota käyttävät mm. suunnistajat, partiolaiset, maastopyöräilijät, sienestäjät ja marjastajat. Talvelle Ilmarisen kuntoradalla on hoidettu hiihtolatu. Pohjoispäässä on erillinen muutaman talon pientaloalue ja Pakkalaukkaantien reunalla kasvaa muutamia haapa- ja raitaryhmiä.

Lounaispäässä sijaitsee vanha tilakeskus, jonka reunalla on saunalampi, ehkä entinen suolampi, jota on syvennetty ja rantoja muokattu. Alueella esiintyy puutarha- ja muuta kulttuurivaikutteista kasvillisuutta. Lammella kasvaa jonkun verran vesikasvillisuutta ja

mm. osmankäämiä, mutta telkänpöntöistä huolimatta lammella ei pesi lintuja. Sammakko (*Rana temporaria*) lisääntyy lammessa. Reunoilla on kookkaampaa sekapuustoa. Lammessa saattaa esiintyä muitakin sammakkoeläimiä. Lammen pohjoispuolella kasvaa entisellä pellolla istutuskoiivikko, jossa pesii pyrstötiainen. Lammen lounaispuolella on peltoja osa metsitettyä ja hiekkatien reunalla kasvaa kaksi maisemamäntyä.

Aivan selvitysalueen eteläreunalla kasvaa isoja mäntyjä ja kuusikko. Reunoilla kasvaa muutamia raitoja, ulkoilureitin varrella harvakseltaan nuoria haapoja. Luoteiskulmassa on muutamien isomman haavan ryhmä taimikon keskellä, mutta esim. liito-oravaa ei kohteelta löytynyt. Kaakkoiskulmassa on puutarha-alue kasvihuoneineen.

Tastonmetsä

Kaava-alueen lähes kaikki metsät ovat taimikkoa, hakkuuta tai nuorta kasvatusmetsää. Ainoastaan laajemmilla kallioilla on melko luonnontilaista kalliomännikköä. Pahkan kylän eteläpuolisella kalliolla on laajoja muinaisrantoja. Ilmaristen kuntoradan ympäristössä on varttuneita metsiä. Asutuksen reunoilla on säästynyt paikoin korkeampaa puustoa ja aukoilla yksittäisiä jättöpuita. Keloja ja kaatuneita runkoja löytyy myös paikoin, lähinnä kallioiden liepeiltä.

Metsälakikohteet

Kuntoradasta luoteeseen sijaitsee (ks. karttaliite) on osin metsälain mukainen hieno kallio, joka ei kaikilta osiltaan täytä metsälain tärkeän elinympäristön kriteereitä, mutta joka muodostaa selkeän kokonaisuuden, vaikka kallioalue onkin laaja-alainen ja puustoinen, mutta se on myös varsin luonnontilainen. Lakialueet ja jyrkänteet täyttävät lakikohteen kriteerit. Kallion laella kasvaa muutama vanha haapa ja hieskoivuja. Siellä on myös jäkäläisiä kulumattomia kallioita, lahoppuuta, pystyyn kuivuneita kuusia, tyvestään palaneita mäntyjä ja vanhoja maapuita ja tuoreempia myrskynkaatoja. Männyt ovat vanhoja, mutta eivät järeitä. Kosteissa painanteissa kasvaa pajuja ja suopursua ja putkilokasvilajeihin kuuluvat ahosuolaheinä ja kalliohatikka. Alueelta löytyy pieniä siirtolohkareita.

Kallioiden ja osin rinteiden puusto on jätetty hakkuissa käsittelemättä ja ne muodostavat kaava-alueen arvokkaimmat luontokohteet. Kasvistossa esiintyy yleisten lajien, kuten kanervan ja puolukan lisäksi kalliokohokkia.

Kallion eteläpuolella sijaitsee taimikon keskellä metsälain mukainen neva (ks. karttaliite). Kohde on ojittamaton, mutta valitettavasti sen länsireunaa pitkin on ajettu metsäkoneella. Kasvistossa esiintyvät esim. jouhivihvilä, tupasvilla, isokarpalo, juolukka ja pullosara.

Kuva: pienialainen neva tulee huomioida kaavoituksessa

Muut huomioitavat kohteet

Kallioiden länsipuolella on hakkuun keskellä umpeutunut lähde (ks. karttaliite). Rahkasammalen täyttämää avovettä on muutaman neliometrin verran. Yhtään lähteisyyttä kuvastavaa putkilokasvia tai sammalta ei havaittu.

Ulkoilureitin metsä

Ulkoilureitin ympäristön metsät ja kalliot muodostavat alueen yhtenäisimmän metsäisen alueen, jossa ei ole erityisiä luontoarvoja, mutta kuitenkin isoja puita ja mm. sammakkolampi (kutua), haapoja ja myrskypuita sekä virkistyksellisesti merkittäviä maastoja ja maisemia. Paikoitusalueen reunalla kasvaa suuri raita.

Uhanalaiset lajit ja luontodirektiivin liitteen IV a-lajit

Linnusto on käsitelty seuraavassa luvussa, mutta muutoin uhanalaisia lajeja ei ole ympäristöviranomaisten tiedossa (Hertta-tietokanta) eikä lajeja tavattu inventoinneissa v. 2007 eikä 2013. Luontodirektiivin liitteen IV a-lajeja ei selvityksessä havaittu, esimerkiksi viitasammakko ja liito-orava, vaikka niitä erityisesti etsittiin.

Linnusto: lintudirektiivin liitteen I -lajit ja uhanalaiset lintulajit 2010

Neljännes Suomen pesimälinnuista eli 59 lajia kuuluu joulukuussa 2010 julkistettuun uuteen uhanalaisten lajien katsaukseen. Kymmenen vuotta sitten lajien määrä oli 35. Uhanalaisia lintulajeja ei tavattu, mutta silmälläpidettävistä lajeista (melkein uhanalaisia) alueelta on tiedossa ainoastaan käenpiika (*Jynx torquilla*), joka havaittiin alueella 10.5.2010. Havainto saattaa koskea muuttomatkalla pysähtynyttä lintua, sillä nyt käenpiikaa tai sille edes sopivaa maastoa ympäristöä tavattu.

Lintudirektiivin liitteen I lajit

Lintudirektiivin eli luonnonvaraisten lintujen suojelusta (79/409/ETY) annetun direktiivin yleisenä tavoitteena on luonnonvaraisten lintulajien suojelu, hoitaminen ja sääntely. Tärkeimmät suojeluvälitteet liittyvät liitteen I mukaisiin erityistä suojelua edellyttäviin lajeihin, kosteikkoalueiden suojeluun ja ylipäättään kaikkien lintulajien elinympäristöjen suojeluun. Lintudirektiivi sisältää Euroopan Unionin lainsäädännöllisesti tärkeimmät puitteet lintujen ja niiden elinympäristöjen suojelemiseksi.

Pyy (*Tetraste bonasia*) pesii alueen metsissä. Laji on tavallinen metsäkanalintu Varsinais-Suomessa ja riistalaji, joka viihtyy myös hoitamattomissa talousmetsissä.

Kehraajä (*Caprimulgus europeus*) esiintyy lähialueella, mutta ei kaava-alueella. Alue on vilkkaasta virkistyskäytöstä johtuen ehkä liian rauhaton lajille. Vanhoja havaintoja tunnetaan alueelta: 17.6.2000, Ilmaristen alueelta lisäksi muutama lisähavainto vuodelta 2008

Harmaapäätikka (*Picus canus*) on satunnainen, alueella tavataan lähinnä syysaikaisia kiertelijöitä.

Palokärki (*Dryocopus martinus*) on yllättävänkin harvinainen, laji tarvitsee vartuneita mäntymetsiä, ainoa havainto 12.10.2007.

Muutonaikaisia havaintoja tunnetaan helmipölliöstä (*Aegolius funereus*), jota on rengastettu alueella syksyllä 2008 nauhurien avulla. Pohjantikka (*Picoides tridactylus*) on tavattu yhtenä syksynä.

Muu linnusto

Havainnot ovat vuodelta 2010 ellei toisin mainita. Alla listattuna mielenkiintoisimmat pesimälajit ja lopussa on lueteltu kaikki pesimälajit.

Lehtokurppa (*Scolopax rusticola*). Metsissä pesivä kahlaaja. Yksi reviiri ulottuu selvitysalueen pohjoisosaan.

Metsäviklo (*Tringa ochropus*). Reviiri pohjoisosassa.

Lehtokerttu (*Sylvia borin*). Kaksi reviiriä.

Mustapääherttu (*Sylvia atricapilla*). Neljä reviiriä.

Tiltalti (*Phylloscopus collybita*). Viisi reviiriä, ei enää pelkästään kuusikoiden laji.

Töyhtötiainen (*Parus cristatus*). Pururadan ympäristössä ja kallioalueilla yhteensä neljä reviiriä.

Hömötiainen (*Parus montanus*). Ilahduttavasti yksi pari pururadan itäreunalla. Laji on taantunut Etelä-Suomessa.
Pyrstötiainen (*Aegithalos caudatus*). Reviiri kaakkoiskulman koivikossa.

Närhi (*Garrulus glandarius*). Kaksi paria.

Käki (*Cuculus canorus*). Reviiri pohjoisosassa, todennäköisesti alueen ulkopuolella.

Tikli (*Carduelis carduelis*). Reviiri (sivuaa) eteläosan asuntoaluetta.

Hemppo (*Carduelis cannabina*). Reviiri (sivuaa) eteläosan asuntoaluetta.

Keltasirkku (*Emberiza citrinella*). Kolme reviiriä.

Isokäpylintu (*Loxia pytyopsittacus*). Kalliomänniköissä useita lintuja, saattaa pesiä alueella.

Tavallisia pesimälajeja alueella ovat lisäksi sepelkyyhky (*Columba palumbus*), käpytikka (*Dendrocopos major*) vain kaksi reviiriä, metsäkirvinen (*Anthus trivialis*), västäräkki (*Motacilla alba*), rautiainen (*Prunella modularis*) viisi reviiriä, punarinta (*Erithacus rubecula*), mustarastas (*Turdus merula*), punakylkirastas (*Turdus iliacus*), laulurastas (*Turdus philomelos*), räkättirastas (*Turdus pilaris*), hernekerttu (*Sylvia curruca*), pajulintu (*Phylloscopus trochilus*), hippiäinen (*Regulus regulus*), harmaasieppo (*Muscicapa striata*), kirjosiippo (*Ficedula hypoleuca*), kuusitiainen (*Parus ater*), talitiainen (*Parus major*), siniäinen (*Parus caeruleus*), harakka (*Pica pica*), varis (*Corvus corax*), peippo (*Fringilla coelebs*), viherpeippo (*Chloris chloris*) 2 paria ja vihervarpunen (*Carduelis spinus*). Lähialueen lajistoon kuuluvat korppi (*Corvus corax*), nuolihaukka (*Falco subbuteo*), varpushaukka (*Accipiter nisus*) ja kulorastas (*Turdus viscivorus*). Pikkutikka (*Dendrocopos minor*) esiintyy alueella muuttoaikoina.

Alueen linnustossa ei ole merkittäviä lajeja ja linnusto on alueelle tyypillistä, paikoin jopa metsien nuoresta ikärakenteesta johtuen yksipuolista. Alueella ei hakkuiden jälkeen enää myöskään pesi petolintuja (Seppo Pekkala, haastattelu 12.3). Aiemmin alueella pesi kanahaukka (*Accipiter gentilis*).

Kuva: Taston metsät ovat nuoria talousmetsiä, mutta paikoin on jätetty säästö- ja siemenpuita maastoon.

Kasvillisuus

Alueen kasvillisuus on tavanomaista ja puustoon liittyvät luontoarvot ovat hävinneet hakkuiden seurauksena. Kuivilla kankailla kenttäkerroksessa kasvaa yleisenä varpuja, juolukka ja kanerva, seinäsammalta ja poronjäkälää, oravanmarjaa, metsälauhaa, kevätpiippoa ja metsätähteä. Tavallisin metsätyyppi on puolukkatyyppin kuiva kangas.

Länteen päin yleistyvät tuoreet mustikkatyyppin kankaat, jossa tavallisia lajeja ovat kerrossammal ja kosteilla, osin ojitetuilla reunoilla kasvaa yleisesti metsäkorte, riidenlieko, metsäalvejuuri, metsämitikka, ahomansikka ja metsäkurjenpolvi sekä valkovuokko ja kiolo. Mustikka korvaa puolukan.

Rehevimmillä, jopa lehtomaisilla paikoilla kasvaa käenkaalia, metsäorvokki ja runsaammin ruohoja ja heiniä. Yksittäisillä jättöpuilla, kuten raidoilla ja halavilla on toki oma merkityksensä lajistolle. Alueelle on muutamia pieniä tamentaimia.

Teiden, ojen ja polkujen varsilla kasvaa enemmän niittykasveja, kuten rönsyleinikki, siiankärsämä, koiranputki, timotei, nokkonen, maitohorsma ja apiloita, jopa viinimarjapensaita. Ojissa esiintyy harvinaisena osmankäämiä ja rentukkaa.

Nisäkkäät

Alueella esiintyy tai siellä on tavattu lukuisia nisäkäslajeja. Alueella tavataan satunnaisesti suuriakin nisäkkäitä kuten hirviä (*Alces alces*), metsäkauriita (*Capreolus capreolus*), joiden äänestä kiimaa kuultiin yöllä 3.6. ja valkohäntäkauriita (*Odocoileus virginianus*). Metsäkauriin kanta on vahvin rannikolla ja lounaisessa Suomessa.

Ilves (*Lynx lynx*) on asukastietojen mukaan tavattu alueella. Muita tavattuja nisäkäslajeja ovat kettu (*Vulpes vulpes*), orava (*Sciurus vulgaris*), rusakko (*Lepus europaeus*). Myös mäyrä (*Meles meles*) on tavattu ainakin lähialueella. Todennäköisesti alueella liikkuu myös supeja (*Nyctereutes procyonoides*).

Liito-orava (*Pteromys volans*)

Liito-orava on luokiteltu Suomessa uhanalaisluokituksessa (v. 2000 ja 2010) vaarantuneeksi lajiksi, sillä perustella että kanta on hupeneva. Laji kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a) –lajeihin eli liito-orava kuuluu luontodirektiivin 12 artiklan edellyttämän tiukan suojelun piiriin. Tämä on otettu huomioon Suomen lainsäädännössä (luonnonsuojelulaki 49§, luonnonsuojeluasetus 160/1997). Liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on luonnonsuojelulaissa (24.6.2004/553) automaattisesti kielletty.

Keväällä käytiin kaikki vähänkin sopivat alueet, mm. eteläpään kuusikko ja pururadan ympäristö, läpi, mutta merkkejä liito-oravan esiintymisestä alueella ei havaittu.

Lepakot

3.6. alueella tehtiin lepakkodetektorilla havaintoja pohjanlepakosta (*Eptesicus nilssonii*), kuntoradan ja eteläosan pientaloasutuksen reunalla) 1+1 yksilöstä ja pururadan reunalta havainto siippalajista (*Myotis sp*), mutta kolonioille sopivia luolia tms. alueella ei esiinny. Haavankoloissa tai rakennuksissa voi satunnaisesti lepäillä lepakoita.

Lepakoille voi olla kuitenkin merkitystä esim. päiväpiiloina alueen keloissa olevat kolot, varsinkin kun alueen metsät taas varttuvat vanhemmiksi ja lepakoille sopivammiksi saalistusympäristöiksi.

Tulokset ja johtopäätökset

Osayleiskaavan alueelta ei ole ympäristöhallinnon HERTTA –tietokannan eikä muidenkaan lähteiden tai tämän selvitysten maastotöiden perusteella olemassa havaintoja uhanalaisten lajien esiintymisestä.

Kohteella ei myöskään ole luonnonsuojelu- tai vesilain mukaisia suojeltavia kohteita, mutta alueella sitä vastoin esiintyy metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden rajausta on konsultin näkemys kaavoituksen yhteydessä toteutettavasta tarkoituksenmukaisesta rajauksesta. Liitekarttaan merkityt kalliot tulisi säästää, samoin umpeen kasvanut Taston lähde. Lähteen lähiympäristön ennallistaminen ja ympäristön hoitaminen ja jatkossa puiden säästäminen on suositeltavaa. Lähteelle voidaan ohjata retkeilyä. Kohteiden ympärille on hyvä jättää suojavyöhykkeet varsinkin ulkoilureitistön varten.

Suosittelavaa on myös, että kuntoradan metsäinen ympäristö säilytetään muulta maankäytöltä ja metsiä käsitellään luontoarvot huomioiden. Koko alueella, erityisesti polkuverkoston lähellä tulee säästää keloja, kookkaita lehtipuita, erityisesti haapoja ja raitoja, kolopuita ja maapuita. Tuoreet myrskynkaadot voidaan raivata reitin reunoilta, mutta säästää kauempana reitistä.

Lounaiskulman kaksi maisemamäntyä tulisi säästää (ks. karttaliite)

Lähteet

- Kartoitus luontoselvitystarpeista Maarian-Ilmaristen osayleiskaava-alueella, Envibio Oy, 2007
- Kaavoituskatsaukset 206-2010, Liedon kunta
- Liedon Ilmarisen osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys, Suomen luontotieto Oy, 2008
- Liedon liito-oravaselvitys 2008, Tmi Hannu Klemola
- Linnut ja kaavoitus, esitelmä Turussa 22.11.2007, Tapani Veistola
- Metsätalouden ympäristöopas, Metsähallitus, Edita 2005
- Meriluoto, M. & Soininen T., Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt, Tapio 1998
- Sierla L., Lammi E., Mannila J., Nironen M., Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa, Ympäristöministeriö, Helsinki 2004
- Söderman Tarja, Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa, Suomen ympäristökeskus, Ympäristöopas 109, Helsinki 2003

Kuva: lounaisosan saunamökkilampi, jossa esiintyy sammakko (*Rana temporaria*), mutta viitasammakkoa (*Rana arvalis*) ei havaittu.

3.06 Tastonmetsä 2

3.09 Tastonmetsä 3

1:3000

 = kallioalue

 = neva

 = löhde

 = kuntoradan
virkestys metsä

 = maisemamännyt

UPUNKI

Pahkan kylä

Paki

Tanssi-
lehti

Pakuril

Kasvihi